

deskriptiven in je to skušala preseči od poglavja „Vzroki ugotovljenih sprememb“ dalje (od 37. str. dalje). Torej je tekstovni del razdeljen v dva vsebinsko različna dela. Tako imenovano analitično jedro (str. 17–57) ne daje ustrezne povezave med terenskimi ugotovitvami in teoretičnimi izhodišči. Teoretično jasno izhodišče, da je človek in njegov odnos do bivalnega okolja v ospredju etnološkega zanimanja, ne dobi povsem ekvivalentnega odraza v praktičnem prikazu in analizi obravnavanega območja.

Krajevna omejitev in časovna omejitev na obdobje 15-ih let, sta avtorici dejali ogromne možnosti, ki pa jih ni povsem izkoristila, predvsem glede na to, da je naloga oprta na razpravo Fanči Šarfove, „Domovi v Draščih s posebnim pogledom na stanovanjsko raven“, SE 20/1967. Tako predvsem pogrešamo poglobljen prikaz človekovega bivanja v spremenjenih bivalnih razmerah. Npr.: Kakšne so posledice modernizacije kuhinje v prehrani, kdo je bil glavni akter teh sprememb in zakaj? – Kajti vse spremembe ne moremo gledati samo kot posledico vsesplošnega gospodarskega napredka. Kakšno vlogo ima pri spreminjanju ali ohranjanju bivalnega prostora starejša oz. mlajša generacija?

Glede na to, da so prebivalci Draščev zaposleni tako v kmetijstvu kot v industriji, nas bi zanimalo, kako je bilo z razdelitvijo finančnih sredstev pri obnavljanju in gradnji hiš. Ravno v teh in podobnih vprašanjih, ki v nalogi niso zadovoljivo rešena, vidimo možnost za realizacijo zastavljenih teoretskih izhodišč.

Zanimivost te naloge je, da pravzaprav priloge predstavljajo jedro naloge in so tako glede na obsežnost kot vsebino zelo bogate.

To naj bi bili prvi, splošni vtisi o nalogi. Navedimo pa še nekaj pripomb, ki smo jih opazili med vrsticami samimi in so nas nekoliko motile. Avtorico moramo opozoriti na prepogosto ponavljanje: „o tem več v naslednjem poglavju“. Nadalje – citati, ki so sicer zelo dobra popestritev teksta in jih vsekakor ni preveč, so ponekod neumestni (npr. str. 29). Potem: domača hišna imena niso le posebnost Draščev, ampak jih najdemo tudi drugje po Sloveniji. Končno naj opozorimo še na nekatere kontradiktorne izjave, pri katerih gre verjetno za nejasno formulacijo. Tako v povzetku avtorica trdi, da je bil razvoj bolj počasen, kar pa ne bi mogli sklepati iz naloge same, kjer stalno poudarja hiter razvoj zadnjih 15 let.

Izredno pa je treba pohvaliti zamisel o predstavitvi naloge na terenu, kar je prav gotovo vredno posnemanja, kajti na ta način se tudi ostali lahko bolje približamo tej tematiki. Plod celotne raziskave je tudi razstava, ki je v bistvu del naloge same, saj priloge diplomske naloge predstavljajo obenem tudi muzejske evidenčne kartone; razstava, ki smo si jo lahko ogledali v metliškem muzeju, je bila zelo dobro pripravljena. Priloge so zelo nazorno in natančno izdelane, morda naj pripomnimo le to, da pri Kenysovi metodi projekcije glavnega bivalnega prostora manjka razvojni prikaz. Manjkajo tudi grafične predstavitve sintetičnih ugotovitev, ki bi podale obče zakonitosti v spemembah in razvoju bivalne kulture celotne vasi; iz prilog je namreč razvidno samo stanje posameznih hiš.

Positivno v nalogi je tudi to, da avtorica poda namen, metode dela, vire in literaturo, in tudi (delno) predstavi dosedanje raziskovanje te tematike. Vendar pa bi lahko izvedla tudi bolj kritičen pristop k nekateri literaturi, predvsem k podobnim nalogam, ki so na PZE za etnologijo nastajale v zadnjem obdobju, in pa k izho-

diščni razpravi naloge (razpravi F. Šarfove); to predvsem zato, ker je diplomska naloga kolegice Branciljeve ena prvih nalog, ki se je te teme lotila iz novega, interdisciplinarnega in aplikativnega izhodišča.

Navsezadnje se nam tu postavlja bistveno vprašanje, kako uspešno izvajati tolikokrat omenjeno interdisciplinarno delo – v tem primeru med etnologijo in arhitekturo. Kako v praksi najbolje reševati skupne probleme? Avtorica je s to nalogo prav gotovo že naredila prve korake. Sprašuje pa se tudi: „Kaj narediti s tem, kar je?“ in pravi: „poiskati je treba rešitve, za začetek morda samo v kvalitetnejšem delu inšpekcijskih uslužbencev.“ To je sicer res, vendar pa je na samem začetku bolj bistvenega pomena, da dokončno rešimo probleme znotraj samih interdisciplinarnih strokovnih okvirov; šele tako oboroženi lahko pomagamo spreminjati kvaliteto delovanja inšpekcijskih in podobnih služb. Gre namreč za to, da, še preden apliciramo svoja dognanja na družbeno stvarnost, jasno izdelamo tako metodološka kot metodična načela interdisciplinarnega dela. Tu se bo morda kdo vprašal, čemu spet te pripombe, ko pa je bil o tem že nešteto krat govor in smo te probleme reševali že na številnih okroglih mizah in sestankih. To je res, in res je tudi to, da gre v konkretnem primeru interdisciplinarnosti (med etnologijo in arhitekturo) za dokaj uspešno sodelovanje, da je tu že v izoblikovanju precej pozitivna metodologija, kar pa ne bi mogli reči tudi o metodah – in ravno v tem je problem: v vprašanju konkretnih terenskih metod! Dejstvo je, da je eno vprašanje kljub vsemu še vedno odprto, in sicer vprašanje stičnih točk konkretnega izvajanja. Naj to bolj nazorno prikažemo. Na eni strani je tu živi človek z vsemi svojimi stvarnimi potrebami in odnosom do svojega bivališča, tisti človek, ki da hiši življenje in funkcionalnost, kar je problem predvsem etnologa, pa tudi arhitekta. Na drugi strani pa je tu hiša sama na sebi s svojimi estetskimi vrednostmi, goli objekt, spomenik, kar pa je bolj predmet spomeniškega varstva, umetnostnih zgodovinarjev, arhitektov in morda še koga. Kljub številnim povezavam in namestitvam etnologov v spomeniškovarstveno službo, je glavni problem še vedno v tem: kakšna merila in kakšne kompromise tu postaviti, do kolikšne mere upoštevati na eni strani človeka in na drugi strani estetiko starih hiš?

Mihaela Hudelja
 Pavla Mavec
 Mojca Terčelj

ORVAR LÖFGREN, JONAS FRYKMAN, DEN KULTIVERADE MÄNNISKAN (KULTURNI ČLOVEK). LUND, LIBER BOKFÖRLAG, 1979, 240 s., ilustr.

V knjigi „Den kultiverade människan“ avtorja Orvar Löfgren in Jonas Frykman obravnavata kulturni razvoj Švedov v zadnjem stoletju, od starejše kmečke družbe do meščanstva.

Prvo poglavje „Človek in čas“ obravnava spremembe v dožemanju časa. Prvotno se je kmet ravnal po koledarju narave. Upošteval je vreme in letne čase, da bi mu zemlja obrodila čim bolje, medtem ko za svoj rojstni datum ni vedel. Njihov občutek za čas je bil ritmičen in repetitiven. Delali so, kadar je bilo delo, med delovnimi obdobji pa so pili, jedli in lenarili. Spremembe so se pokazale v 18. stoletju, ko se na Švedskem začne razvoj tržno usmerjenega agrarnokapitalističnega kmetijstva. Takrat je začel tudi kmet uporabljati uro, pisati dnevnik in

podobno. Z industrializacijo se je občutek za vrednost časa ustalil in ljudje, ki so prišli delat v tovarne neposredno od pluga, so spoznali dragocenost časa. Čas so dojemali kot nasilje nad življenjem in z nostalgijo se spominjali starih časov svojih dedov in pradedov.

Drugo poglavje je posvečeno odnosu do narave. V borbi za obstanek je bil kmet odvisen od nje in znal je tudi z njo ravnati. Verjel je v magičnost narave, v razne palčke, ki so bili gospodarji narave in s katerimi je bilo treba lepo ravnati, drugače bi se lahko maščevali.

Oddaljenost meščanske družbe do narave v dobi industrializacije je dalo naravi nov, drugačen pomen. Gledali so jo kot nekaj romantičnega, skoraj eksotičnega. Švedi so v tem času vzljubili svojo deželo, zemljo in naravo. Danes je za Švede tipično, da se ob vsaki priliki napotijo v gozd, z malico in kavo, po brusnice, gobe, borovnice, ipd. Tipični so tudi rituali moških družb na trim stezah, ob ribolovu na zimskem ledu. Čeprav je ljubezen do narave globoko zakoreninjena, jo izkoriščajo, skoraj „prodajajo“, kajti s prizvokom „naraven“ se danes vse proda.

V tretjem poglavju, ki govori o Švedu kot družinskem človeku, je nakazana oblika „klasične“ kmečke družine, kjer je poglavitna težnja po obstoju in napredku kmetije, medtem ko je čustveni svet zapostavljen. Tako so imeli neporočeni nižji družben-status kot poročeni. V meščanski družbi je prišlo do poroke šele, ko je moški lahko zagotovil svoji bodoči ženi udobno življenje, kajti on, moški, naj bi služil kruh, medtem ko naj bi žena ostala doma in služila kot inventar, last moškega.

Vzgoja otrok v kmečki družbi je bila stvar kolektiva (hlapci, sosedje, sorodniki). Sicer sta obstajali dve predstavi o tem, kakšna naj bo vzgoja otrok. Prva, kjer je otrok pretepan, prisiljen k delu, brez „otroškega sveta“, ter druga, kjer so otroci v sožitju s starši ob skupnem delu na polju — idila. Cilj vzgoje meščanskih otrok je bil v poglavitem obvladovanje samega sebe. Prav to „držanje nazaj“, menita avtorja, je osnovnega pomena pri razvoju švedske meščanske družbe. Stiki staršev z otroki so bili omejeni, telesni kontakti redki. Vsakodnevna opravila so otroci opravljali s guvernantami, varuškami. Dom je bil predvsem podoba družbenega statusa, navzven in zato čišče pred „krutim“ svetom.

Delavci v mestih so seveda živeli čisto drugačno življenje. Od doma so predvsem odhajali na delo. Jedli so slabo in večinoma imeli velike težave z novim načinom življenja v mestih. Mnogi izmed njih niso bili iz kmečkih družin, temveč iz družin podeželskih delavcev, sezonskih delavcev in podobno.

V kmečki družbi je bila higijena slaba. V isti obleki so delali, jedli in včasih tudi spali. Umivali so se redkokdaj (enkrat tedensko pred odhodom v cerkev), pospravljali dom še redkeje (Božič, sredi poletja — „midsommar“). Hlapci so spali po hlevih, kmečka družina v stanovanjskem delu skupaj z ovci, pujski, psi in mačkami. V postelji so spali starši in majhni otroci, drugi vsi na tleh. Zelo spoštovani gostje so spali na kuhinjski mizi.

O odnosu med spoloma so bili zelo nepoučeni. Menili so, da je najbolj primeren čas za oploditev, ko ima ženska mesečno perilo. Vse o spolnosti je bilo za otroke tabu. Vseeno so otroci veliko izvedeli od hlapcev in dekel na domačiji. Na splošno pa so gledali na spolnost bolj sproščeno kot kasneje v meščanski družbi, kjer je bilo celo imenovanje raznih telesnih delov neolikano. Izjeme so bile glava, vrat, roke in deli obraza. Posebno ženske so

se sramovale delov lastnega telesa in so se na primer tuširale v kopalnih haljah in podobno.

Otroci višjega meščanskega sloja, ki so bili pod nadzorstvom matere, a vzgojeni od raznih služkinj, so ravno preko njih tudi dobili prva spoznanja o razliki med spoloma.

Knjiga je polna primerov, ki „sočno“ opisujejo in tolmačijo dogajanja avtorjev. Končna poglavja so morda malo skromna s primerjavami današnjega časa (in načina življenja Švedov danes) in zato za nepodučenega nekoliko manj zanimiva, vendar daje knjiga pregledno sliko razvoja švedske družbe od kmečke in meščanske.

ROK POGAČNIK

KRONIKA IN POROČILA

— V Slovenskem etnografskem muzeju je bila od 20. 11. 1980 do 11. 1. 1981 na ogled razstava Ljudska umetnost Vojvodine. Vojvodinski muzej, Oddelek za etnologijo iz Novega Sada je pripravil to razstavo v okviru prireditve ob Dnevih kulture SAP Vojvodine v SRS.

— Marko Terseglav je bil kot štipendist vlade Nemške demokratične republike od 2. 2. do 2. 5. na študijskem izpopolnjevanju v Berlinu. V tem času je poslušal redna predavanja (pri profesorju dr. Jacobeitu, profesoricih dr. Moharmnnovi, dr. Winckelmannovi in dr. Woellerjevi) na oddelku za etnologijo pri Humboldtovi univerzi. Obiskal pa je še druge etnološke ustanove v Berlinu, Leipzigu, Weimaru, Eisenachu, Wernigerodeju in Quedlinburgu.

— V Slovenskem etnografskem muzeju je bila od 6. 2. do 31. 12. na ogled razstava Govorica slovenske kmečke noše, ki jo je pripravila Marija Makarovič.

— 5. 3. je Ivan Šprajc, absolvent etnologije, na Filozofski fakulteti predaval o Peruju.

— 9. 3. sta bila na Filozofski fakulteti občni zbor in skupščina Slovenskega etnološkega društva. Za novega predsednika smo izvolili Ivana Sedeja, v novem IO pa je podpredsednik Zmago Šmitek, tajnica je Inja Smerdel, blagajničarka je Ingrid Slavec, za stike z Združenjem folkloristov Jugoslavije pa skrbi Marko Terseglav.

— 12. 3. je v seminarju za preučevanje slovenskega izseljenstva na PZE za etnologijo predaval Matjaž Klemenčič. Govoril je o virih za preučevanje slovenskega izseljenstva.

— 12. 3. je v Pevmi na Goriškem, v prosvetni dvorani društva Naš prapor, Naško Križnar predaval etnološke filme: Izdelovanje senenih grabelj v Gorenjah pri Divači, Prikaz pustnega teka črnovrških blumarjev, Pritrkavanje v Velikem Dolu na Krasu in vzporeden prikaz kraške literature, Izdelovanje ovčjega sira na planini Za skalo nad Vrsnikom v Soški dolini, Prikaz izdelovanja lanenega platna od setve lanu do tkanja, Vinogradniško leto v Slovenskih goricah. Večer je bil samo eno od podobnih srečanj, ki jih je prirejala Zveza slovenskih kulturnih društev v sodelovanju z Naškom Križnarjem, da bi na ta način spremljala in vzpodbujala zbiranje gradiva za briški muzej ljudske kulture v Bardu v zahodni Benečiji.

— 12. 3. je Mojca Terčelj, študentka etnologije, na Filozofski fakulteti predavala o Boliviji.

— 19. 3. je v seminarju za preučevanje slovenskega izseljenstva na PZE za etnologijo Matjaž Klemenčič govoril o slovenskih izseljencih v ZDA.

— 19. 3. je na Filozofski fakulteti Zmago Šmitek predaval o Indiji.